

**Голові разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 20 051.158
Карпатського національного
університету імені Василя
Стефаника
доктору педагогічних наук,
професору, професору кафедри
початкової освіти та освітніх
інновацій
Луцан Надії Іванівні
(76018, м. Івано-Франківськ,
вул. Шевченка, 57)**

Відгук

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора, завідувача
кафедри педагогіки та методики початкової освіти Чернівецького
національного університету імені Юрія Федьковича

Романюк Світлани Захарівни

на дисертаційну роботу **Дубляк Оксани Олександрівни**
**«Методика формування монологічної компетентності молодших
школярів засобами медіаосвіти»**, подану на здобуття
ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
за спеціальністю 014 Середня освіта (за предметними спеціалізаціями)

Актуальність теми дослідження.

Інтеграція України в європейський освітній простір вимагає суттєвих змін і чіткого визначення стратегічних напрямків розвитку в усіх сферах суспільного життя. В умовах трансформаційних процесів, реформування системи освіти, активного поширення інформаційних технологій усе більшої актуальності набуває проблема формування комунікативної компетентності молодших школярів, оскільки вона є визначальним чинником здатності зростаючої

особистості ефективно взаємодіяти, підтримувати соціальні зв'язки та адаптуватися до вимог сучасного інформаційного середовища.

На реалізацію окреслених завдань спрямовані Закон України «Про освіту», Концепція «Нова українська школа», Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти, Державні стандарти початкової, базової і повної середньої освіти, а також Концепція впровадження медіаосвіти в Україні. Зазначені документи орієнтують на пошук ефективних шляхів підвищення якості освіти, зокрема мовної, що зумовлює потребу в теоретичній розробці, обґрунтуванні та впровадженні методичної системи формування загальних та предметних компетентностей учнів початкових класів.

У контексті сучасної парадигми мовної освіти одним із ключових завдань визначено формування монологічного мовлення, зорієнтованого на вироблення в учнів початкової школи стійких умінь комунікативної поведінки на засадах культури мовлення. З огляду на це, медіаосвіта стає потужним інструментом для формування мовленнєвих навичок, розвитку критичного мислення, уміння аргументувати власну позицію, а, отже, опановувати нові форми комунікації, які відповідають новітнім викликам. Крім того, використання медіаосвітніх технологій на уроках української мови для формування монологічної компетентності в учнів початкової школи поживляє їхню пізнавальну діяльність, підвищує мотивацію до навчання, сприяє продуктивній мовленнєвій комунікації.

Зважаючи на вищезазначене, дисертаційне дослідження Дубляк Оксани Олександрівни є, безперечно, актуальним, науково обґрунтованим і своєчасним. Його значущість зумовлена потребами впровадження компетентнісного підходу в освіті, вдосконалення змісту й технологій мовної освіти, підвищення рівня сформованості монологічного мовлення молодших школярів засобами медіаосвіти. Отже, дослідження переконливо демонструє, що на основі глибокого аналізу методики формування монологічної компетентності засобами медіаосвіти авторка запропонувала ефективні та науково вивірені шляхи розв'язання окресленої проблеми, які цілком відповідають сучасним освітнім тенденціям та вимогам Концепції Нової української школи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційне дослідження виконане в межах наукової теми кафедри фахових методик і технологій початкової освіти «Підготовка майбутніх фахівців в умовах формування загальноєвропейського освітнього простору» (№ 0110U008158), що входить до плану наукової роботи Карпатського національного університету імені Василя Стефаника. Тему затверджено вченою радою Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, (протокол № 9 від 03 листопада 2020 р.).

Структура роботи. Дисертаційна робота О. О. Дубляк має чітку структуру і містить всі необхідні для дисертаційної роботи структурні елементи: анотації українською й англійською мовами, список умовних позначень, вступ, два розділи, загальні висновки, список використаних джерел і додатки. Аналіз структури та змісту дисертації засвідчує, що дисертаційне дослідження є цілісним, характеризується чіткістю викладу матеріалу та логічною послідовністю. Зміст анотацій висвітлює істотні аспекти дослідницької роботи та її основні положення.

За структурою, обсягом та оформленням дисертація відповідає вимогам, встановленим МОН України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» №40 від 12.01.2017 р. (зі змінами). Повний обсяг дисертації складає 246 сторінок, список використаних джерел налічує 225 найменувань. Робота містить 15 таблиць, 10 рисунків та 2 схеми. Результати, які наведені у дисертаційній роботі, є новими і оригінальними та не містять запозичень з наукових робіт інших авторів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та їх достовірність.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації забезпечується застосуванням методології, адекватної її меті і завданням. Логіку вивчення окресленої проблеми вдало розкриває науковий апарат дослідження, адекватний проблемі широкий спектр використаних методів наукового пошуку.

Представлений основний зміст роботи підтверджує наукову новизну дослідження, ілюструє практичне значення одержаних результатів. Поданий текст наукової праці адекватний загальним висновкам, що відповідають сформульованим завданням дослідження.

Варто зазначити, що структуру дисертації вибудовано логічно, інтерпретацію одержаних результатів дослідження здійснено науковою літературною мовою про що свідчить виважений підхід авторки до вирішення окресленої проблеми. У вступі переконливо обґрунтовано вибір теми дослідження, її актуальність, доцільність і ступінь розробленості, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет, розкрито наукову новизну і практичне значення, подано відомості про апробацію та впровадження результатів наукового пошуку, окреслено структуру роботи.

У першому розділі **«Теоретичні засади формування монологічної компетентності молодших школярів засобами медіаосвіти»** на високому науковому і методологічному рівні здійснено теоретичний аналіз проблеми, який ґрунтується на засадах компетентнісного, особистісно-орієнтованого і комунікативно-діяльнісного підходів; подано характеристику базових понять дослідження, як-от: «зв'язне мовлення», «текст», «дискурс», а також простежено динаміку розкриття даної проблеми в сучасній педагогічній науці та практиці.

Авторка цілком слушно концентрує свою увагу на порівняльному аналізі вітчизняних та зарубіжних праць і термінологічних джерел, присвячених проблемі монологічного мовлення, інтерпретуючи їх у контексті свого наукового дослідження. Обґрунтувавши підходи до визначення сутності категорій «компетентність», «монологічне мовлення», «монологічна компетентність», «медіаосвіта», «медіакомпетентність», О. О. Дубляк переконливо доводить необхідність всебічного вивчення проблеми в розрізі дидактичних досліджень. Ці аспекти підтверджують її здатність до наукової діяльності, уміння творчо підходити до вирішення проблеми. Заслуговує на увагу проведене емпіричне дослідження щодо стану сформованості монологічної компетентності у педагогічній практиці, що є цілком виправданим з позиції нормативно-правового забезпечення та готовності вчителів до формування

монологічного мовлення молодших школярів засобами медіаосвіти. Критичний аналіз науково-методичних джерел дав змогу авторці акцентувати увагу на актуальності, новизні та авторському баченні окресленої проблеми.

Цінним у роботі вважаємо другий розділ **«Експериментальна методика формування монологічної компетентності молодших школярів засобами медіаосвіти»**, в якому обґрунтовано комплекс педагогічних умов формування монологічної компетентності у учнів початкової школи; здійснено констатувальний етап експерименту; розроблено модель та експериментальну методику формування монологічної компетентності молодших школярів засобами медіаосвіти.

З належною повнотою у дисертації визначено критерії та показники рівнів сформованості монологічної компетентності молодших школярів засобами медіаосвіти, що дало змогу О. О. Дубляк апробувати діагностувальну методику формування монологічної компетентності молодших школярів засобами медіаосвіти та підтвердити наукову доцільність упровадження її в освітній процес.

Сфокусуємо свою увагу на дослідницькому векторі щодо ресурсності освітнього процесу початкової школи в парадигмі експерименту. Фахову обізнаність з усіма аспектами досліджуваної проблеми засвідчує теоретично обґрунтована модель формування монологічної компетентності молодших школярів засобами медіаосвіти, яка унаочнено репрезентує процесуальні аспекти реалізації розробленої методики та її складники: мету, методологічні підходи (компетентнісний, особистісно-орієнтований, комунікативно-діяльнісний), принципи (загально-дидактичні, лінгводидактичні, загально-методичні та спеціальні), етапи, форми, методи, педагогічні умови, критерії та рівні сформованості монологічної компетентності молодших школярів засобами медіаосвіти.

До виокремлених етапів (комунікативно-збагачувальний, комунікативно-діяльнісний, комунікативно-творчий) дібрано і описано інтерактивні завдання і цифрові технології (технологія сторітелінгу, мнемотаблиці, платформа LearningApps) засоби і форми роботи з учнями. Одержані дані та результати їх

опрацювання вказують на ефективність обраної наукової траєкторії дослідження. Найбільш вагомим здобутком авторки, що заслуговує широкого оприлюднення в середовищі учителів початкової школи, вважаємо результати дослідження, представлені в підрозділі 2.3. через систему ігрових мовленнєвих вправ та ігрових мовленнєвих ситуацій, тобто запропонованої методики формування монологічного мовлення засобами медіаосвіти. Значно збагачують дисертаційне дослідження проілюстровані приклади фрагментів уроків, які підсилюють її практичну значущість.

Відзначимо й глибоко обґрунтовані Дубляк О. педагогічні умови, реалізація яких впливає на формування монологічної компетентності в учнів початкової школи: наявність позитивних емоційних стимулів, залучення учнів до активної мовленнєвої діяльності, створення медіасередовища для формування монологічної компетентності.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес «Бурштинський ліцей імені Ольги Басараб»; навчально-виховний процес Буківської загальноосвітньої школи I-III ступенів; навчально-виховний процес початкової школи Ліцею № 5 Івано-Франківської міської ради; Малокопанський НВК.

Висновки з дослідження виважені, цілісні, комплексно й концентровано виявляють авторську позицію та високий рівень узагальнення матеріалу, у них чітко простежується взаємозумовленість між метою, завданнями дослідження й усім змістом дисертації. Слід відзначити, що загальні висновки відповідають поставленим завданням, обґрунтованість і переконливість яких засвідчують самостійність та логічність суджень, достатню наукову підготовленість здобувачки. Список використаних джерел укладено з дотриманням встановлених вимог. Рівень узагальнення результатів педагогічного наукового пошуку свідчать про її зрілість як дослідника з лінгводидактичних проблем.

Наукова новизна одержаних результатів.

Наукову новизну дослідження насамперед убачаємо в тому, що вперше: визначено й науково обґрунтовано сутність поняття «сформованість монологічної компетентності молодших школярів засобами медіаосвіти»; визначено й аргументовано педагогічні умови формування монологічної

компетентності молодших школярів засобами медіаосвіти (наявність позитивних емоційних стимулів у формуванні монологічної компетентності засобами медіаосвіти; залучення учнів до активної мовленнєвої діяльності монологічного спрямування; створення медіасередовища для формування монологічної компетентності в початковій школі); виявлено критерії (структурно-композиційний, комунікативно-продуктивний, комунікативно-креативний) із відповідними показниками, схарактеризовано рівні сформованості монологічної компетентності молодших школярів засобами медіаосвіти (високий, достатній, задовільний, низький); розроблено та апробовано модель формування монологічної компетентності молодших школярів засобами медіаосвіти (комунікативно-збагачувальний, комунікативно-діяльнісний і комунікативно-творчий етапи); уточнено поняття: «компетентність», «монологічне мовлення», «монологічна компетентність», «медіаосвіта»; набула подальшого розвитку методика розвитку монологічного мовлення в учнів початкових класів.

Практична значущість полягає в розробленні та впровадженні діагностувальних та експериментальних методик формування монологічної компетентності молодших школярів засобами медіаосвіти; системи ігрових мовленнєвих вправ та ситуацій, конспектів уроків, укладанні переліків інформаційних ресурсів, спрямованих на формування монологічної компетентності. Безумовно, матеріали дослідження заслуговують широкого впровадження в організацію освітнього процесу сучасної початкової школи, підготовки майбутніх вчителів початкових класів у закладах вищої освіти, а також у програмах підвищення кваліфікації педагогів в інститутах післядипломної освіти.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації опубліковані автором у 10 наукових публікаціях, серед яких: 4 наукові статті у фахових виданнях України категорії Б та 6 тез доповідей на міжнародних та всеукраїнських конференціях, на більшості із яких дисертантка доповідала особисто. Обсяг друкованих праць і їх кількість відповідають вимогам МОН України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття

ступеня доктора філософії зі спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціалізаціями). У публікаціях достатньо повно висвітлюються основні результати дисертаційного дослідження, які виносяться на захист.

Відповідність тексту дисертації вимогам академічної доброчесності.

Аналіз тексту дисертації, а також публікацій автора за темою дисертації свідчить про відсутність ознак порушення автором вимог академічної доброчесності. У дисертаційній роботі і публікаціях автора наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень та інших відомостей, дотримано вимоги норм законодавства про авторське право, а також надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень і джерел інформації. У дисертації Дубляк О. О. ознак академічного плагіату не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, вважаємо за потрібне висловити окремі зауваження, побажання та пропозиції, які виникли у процесі рецензування дисертаційної роботи та потребують уточнення:

1. У першому розділі роботи в підрозділах 1.1. «Теоретичний вектор дослідження проблеми «монологічне мовлення» та 1.2. «Компетентнісний підхід до розвитку монологічного мовлення учнів початкової школи» достатньо ґрунтовно проаналізовано терміни (с.25–71) «монолог», «монологічне мовлення», «текст», «дискурс», «компетентність», «компетенція», «монологічна компетентність», «комунікативна компетентність», однак, зміст базового поняття «формування монологічної компетентності молодших школярів засобами медіаосвіти», про яке зазначено у першому завданні дослідження у формулюванні: «визначити сутність і структуру феномену «формування монологічної компетентності молодших школярів засобами медіаосвіти» висвітлено фрагментарно і обґрунтовано неповною мірою.

2. У тексті дисертації здобувачка активно послуговується поняттями «медіаграмотність», «мультимедіа», «медіакомпетентність». На наш погляд, доцільно було б зазначити авторську позицію відносно їх наукового статусу.

3. У п.1.3 детально розглянуто аналіз дефініції «медіаосвіта» з позиції як українських так і зарубіжних науковців, однак, на нашу думку, ватро було більш детально зупинитись на тому, як медіосвіта впливає на формування монологічної компетентності (що зазначено у назві параграфа).

4. На комунікативно-збагачувальному етапі функціональної моделі формування монологічної компетентності молодших школярів засобами медіаосвіти одними з прийомів навчання запропоновано композиційні та конструктивні вправи. На наш погляд, доцільно було б подати визначення таких понять, якими оперує дослідниця.

5. У дисертації зустрічаються окремі стилістичні й технічні огріхи, щоправда, роботу написано грамотно, з дотриманням вимог до наукового стилю.

Зазначимо, що висловлені вище побажання і зауваження мають переважно рекомендаційно-дискусійний характер і суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Дубляк О.О.

Оцінка мови і стилю викладення матеріалу дисертації. Дисертацію викладено українською мовою. Аналіз структури та змісту дисертації засвідчує, що робота є цілісною, характеризується чіткістю викладу матеріалу та логічною послідовністю.

Загальний висновок.

Дисертаційна робота Дубляк Оксани Олександрівни «Методика формування монологічної компетентності молодших школярів засобами медіаосвіти» є оригінальною, самостійною, завершеною науковою працею, характеризується переконливою аргументацією висновків та їх практичним значенням, відображає високий фаховий рівень підготовки здобувачки, її сформованість як сумлінного, творчого, глибокого науковця.

Наголошуємо, що рецензоване дисертаційне дослідження Дубляк О.О. є структурно цілісним, має наукову новизну, теоретичне і практичне значення, виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності та норм наукового стилю української мови.

Дисертація заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення

дисертації» № 40 від 12.01.2017 р. (зі змінами), Постанови Кабінету Міністрів України «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), а її авторка Дубляк Оксана Олександрівна на основі публічного захисту заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 014 Середня освіта (за предметними спеціалізаціями).

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,

завідувач кафедри педагогіки та

методики початкової освіти

Чернівецького національного університету

імені Юрія Федьковича

Світлана РОМАНЮК